

VIDYA SHREE ACADEMY

SR. SEC. SCHOOL

An English Medium Co.Ed. School | Science & Commerce

W : www.vsajaipur.com | E : vsajaipur@gmail.com M. : +91 9460356652, 8058999828

Add. : 84, Krishna Vihar, Behind Narayan Niwas, Gopalpura Bypass, Jaipur - 302015

[f](https://www.facebook.com/vsajaipur) /vsajaipur | [t](https://www.instagram.com/vsajaipur) /vsajaipur | [y](https://www.youtube.com/channel/UCvdyashreeacademy) /vidyashreeacademy | [i](https://www.instagram.com/vsa_jaipur) /vsa_jaipur

Class-10 Sub-Sanskrit Reader Ch-6 Date:12 8-20
do question answer in copy.

महाराणा प्रतापः लघूत्तरात्मकप्रश्नाः

प्रश्न 1.

मेवाड़राज्यस्य वीराणां नामानि लिखत।

(मेवाड़ राज्य के वीरों के नाम लिखिए।)

उत्तरम्:

बप्पारावलः, राणाहमीरः, राणासांगा प्रभृति-वीराणां सुदीर्घा
परम्परा।

(बप्पारावल, राणाहमीर, राणासागा आदि वीरों की लम्बी
परम्परा है।)

प्रश्न 2.

प्रतापस्य जन्म कदा अभवत्?

(प्रताप का जन्म कब हुआ?)

उत्तरम्:

प्रतापस्य जन्म विक्रमस्य 1597 तमे वर्षे (1540 ई.) ज्येष्ठ
शुक्लतृतीयायाम् अभवत्।

(प्रताप का जन्म विक्रम संवत् 1597 अर्थात् 1540 ई. में
हुआ।)

प्रश्न 3.

प्रतापस्य शासनकाले कः मुगलशासकः आसीत्?

(प्रताप के शासन में कौन मुगल शासक था?)

उत्तरम्:

प्रतापस्य शासनकाले अकबरः मुगलशासकः आसीत्।

(प्रताप के शासनकाल में अकबर मुगल राजा था।)

प्रश्न 4.

प्रतापः कुत्र स्वराजधानीम् अकरोत्?

(प्रताप ने कहाँ अपनी राजधानी की?)

उत्तरम्:

प्रतापः चावण्ड इति स्थाने राजधान अकरोत्।

महाराणा प्रतापः व्याकरण-प्रश्नाः

प्रश्न 1.

अधोलिखितेषु पदेषु धातु-लकार-पुरुष-वचनानां निर्देशं

कुरुत - (निम्नलिखित पदों में धातु, लकार, पुरुष और वचन बताइए-)

उत्तरम्:

पदम्	धातुः	लकारः	पुरुषः	वचनम्
उदा. - जानाति	ज्ञा	लट्	प्रथमः	एकवचनम्
1. अलभत्	लभ्	लङ्	प्रथमः	एकवचनम्
2. विद्यते	विद्	लट्	प्रथमः	एकवचनम्
3. आरेभे	आ+रभ्	लिट्	प्रथमः	एकवचनम्
4. करिष्यामि	कृ	लृट्	उत्तमः	एकवचनम्
5. आसीत्	अस्	लङ्	प्रथमः	एकवचनम्
6. प्राप्स्यामि	प्र+आप्	लृट्	उत्तमः	एकवचनम्
7. प्रारभत	प्र+रभ्	लङ्	प्रथमः	एकवचनम्
8. गायन्ति	गी	लट्	प्रथमः	बहुवचनम्

प्रश्न 2.

अधोलिखितेषु शब्द-विभक्ति-वचनानां निर्देशं कुरुत -

(निम्नलिखित पदों में शब्द, विभक्ति, वचन बताइये-)

उत्तरम्:

पदम्	शब्दः	विभक्तिः	वचनम्
उदा.- परम्परायाः	परम्परा	षष्ठी	एकवचनम्
1. यूनाम्	युवन्	षष्ठी	बहुवचनम्
2. आत्माहुत्या	आत्माहुति	तृतीया	एकवचनम्
3. बन्धून्	बन्धु	द्वितीया	बहुवचनम्
4. कर्त्तव्यात्	कर्त्तव्य	पञ्चमी	एकवचनम्
5. श्रेष्ठी	श्रेष्ठिन्	प्रथमा	एकवचनम्
6. कलायाः	कला	पञ्चमी/षष्ठी	एकवचनम्
7. भारतवासिनः	भारतवासिन्	प्रथमा	बहुवचनम्
8. सेनया	सेना	तृतीया	एकवचनम्

प्रश्न 3.

निम्नलिखितेषु प्रकृति प्रत्ययोः निर्देशं कुरुत - (निम्नलिखित पदों में प्रकृति-प्रत्यय बताइए-)

उत्तरम्:

पदम्	प्रकृति + प्रत्ययः
उदा. - अलङ्कृत्य	अलम् + कृ + ल्यप् (क्त्वा)
1. प्राप्तुम्	प्र + आप् + तुमुन्
2. गृहीतानि	ग्रह् + क्त
3. आकारितवान्	आ + कृ (णिच्) + क्तवतु
4. विधाय	वि + धा + ल्यप्
5. जाताः	जन् + क्त
6. कृतवान्	कृ + क्तवतु
7. अधिरूढः	अधि + रूह् + क्त

प्रश्न 4.

अधोलिखितपदानां समास-विग्रहं प्रदर्श्य समासनामोल्लेखं कुरुत - (निम्नलिखित पदों का समास विग्रह दिखाकर नाम का उल्लेख कीजिये-)

उत्तरम्:

पदम्	समासविग्रहः	समासनाम
उदा. - उत्सर्गपरम्परायाः	उत्सर्गस्य परम्परायाः	षष्ठी तत्पुरुषः
1. कुशलसेनानी	कुशलः च असौ सेनानी	कर्मधारयः
2. परिस्थितिवशात्	परिस्थित्यावशात्	पं. तत्पुरुषः
3. हस्तच्युतान्	हस्तात् च्युतान्	पं. तत्पुरुषः
4. सुवर्णपात्रेषु	सुवर्णस्य पात्रेषु	षष्ठी तत्पुरुषः
5. जनक्षतिः	जनानां क्षतिः	षष्ठी तत्पुरुषः
6. स्थापत्यकला	स्थापत्या च असौ कला	कर्मधारयः
7. असवाधानतया	न सावधानतया	नञ् तत्पुरुषः
8. अरण्य-गुहा-प्रदेशेषु	अरण्येषु गुहाषु प्रदेशेषु अरण्यस्य गुहानाम् च प्रदेशेषु	सप्तमी तत्पुरुषः द्वन्द्व तत्पुरुषः

प्रश्न 5.

अधोलिखितान् पदान् आधारीकृत्य वाक्यनिर्माणं कुरुत -
(निम्नलिखित पदों के आधार पर वाक्य-निर्माण कीजिये-)

उत्तरम्:

पदम्	वाक्यम्
उदा. - कुशलसेनानी	प्रतापः कुशलसेनानी आसीत्।
1. राजानः	अनेके राजानः वैदेशिकानाम् आधिपत्यं स्वीकृतवन्तः।
2. प्रतिज्ञाम्	प्रतापः प्रतिज्ञां कृतवान्।
3. सेनया	तया सेनया प्रतापः मुगलशासनं प्रति स्वातन्त्र्य युद्धं प्रारभत।
4. कुशलाः	प्रतापस्य सैनिकाः पर्वतीययुद्धे कुशलाः आसन्।
5. सार्धकम्	मम धनं यदि सहायकं भवेत् तर्हि मम जीवनं सार्धकं भविष्यति।
6. निकषा	ग्रामं निकषा विद्यालयः विद्यते।
7. स्थापत्यम्	तत्कालीनं स्थापत्यमिति उत्तममासीत्।
8. जननायकः	महात्मागान्धी जननायकः अभवत्।

प्रश्न 6.

अधोलिखितेषु यथानिर्देशं विभक्ति परिवर्तनं कुरुत -
(निम्नलिखित पदों में निर्देशानुसार विभक्ति परिवर्तन
कीजिए-)

उत्तरम्:

पदम्	परिवर्तनम्	परिवर्तितरूपम्
उदा. - सेनया	(सप्तमी-विभक्तिः एकवचनम्)	सेनायाम्
1. मम	(चतुर्थी-विभक्तिः एकवचनम्)	मह्यम्/मे
2. राजानः	(तृतीया-विभक्तिः एकवचनम्)	राज्ञा
3. तेन	(पञ्चमी-विभक्तिः एकवचनम्)	तस्मात्
4. श्रेष्ठी	(षष्ठी-विभक्तिः एकवचनम्)	श्रेष्ठिनः
5. शत्रुभिः	(षष्ठी-विभक्तिः बहुवचनम्)	शत्रूणाम्
6. कर्ता	(सप्तमी-विभक्तिः एकवचनम्)	कर्तारि